

TÜRKÇE A1 DERSİ TEZİ

“SÖNEN YILDIZ”

SÖZCÜK SAYISI: 3901

ARAŞTIRMA SORUSU: Suat Derviş'in Fosforlu Cevriye adlı yapıtında, "o" kişinin Cevriye'ye olan yaklaşımı, figürün kişiliğini nasıl etkilemiştir?

İÇİNDEKİLER

1.GİRİŞ	1
2. Birinci Kısım/ Cevriye'nin “O” yla tanışmadan önceki kişiliği	3
2.1.Toplumun Kadına Bakış Açısı	3
2.1.1.Toplumun Cevriye'ye Bakış Açısı	3
2.1.2 Cevriye'nin Topluma Tepkisi	5
3. İkinci kısım/ Cevriye'nin “O”yla tanıştıktan sonraki kişiliği	10
3.1 Özel Hissetmek	10
3.2 Teslim Olma	13
4. SONUÇ	15
5. KAYNAKÇA	17

1. GİRİŞ

Günümüzde, toplum bireyler için belirli kalıplar oluşturmuştur ve bu kalıpların dışına çıkanları ötekileştirmektedir. Bu ötekileştirmeyi kesin çizgiler üzerinden yaparak bireyin kendini yalnız hissetmesine ve buna bağlı yabancı bir kişilik geliştirmesine neden olmaktadır. Oluşan yeni kişilik tamamen hayatta kalma gayesi çevresinde şekillendiği için bireyin kendini tehlike olarak gördüğü herkesten ve her şeyden soyutlamasını sağlar. Kişi hem kendi davranışları hem de toplumun onu ötekileştirmesi sonucu, çevresindeki bütün olay ve insanlara karşı “yabancılaşır”. Yani, birey kendi benliğiyle ya da zihin halleriyle, kendisi arasına duygusal bakımdan mesafe bırakır ve bu mesafe bireyin içsel temasını yitirdiğini anlamasıyla kendinden kopmasıyla sonuçlanır.

Suat Derviş, “Fosforlu Cevriye” adlı yapıtında, ötekileştirme sonucu yabancılaşmanın birey üzerindeki etkisini iki farklı bölümde incelemiştir. Odak figür, yapıtın bir kısmında “yabancı” bir kısmında “kadın” olarak hissettirilmektedir ve Derviş, bu iki durumun figür üzerindeki etkisini iki kısımda aktarmaktadır.

Yapıtın ilk kısmı, Cevriye’nin küçüklükten beri maruz kaldığı “Fosforlu” kişiliği ile bağdaşmaktadır. Bir köprü altı çocuğu olan Cevriye’ye, hayatı boyunca kimse karşılıksız bir şey vermemiş, asla onun kendini değerli hissetmesi sağlanmamıştır. Cevriye insanlar için sadece birbirlerine övünmek için anlattıkları bir sokak kadınıdır. Onlar Cevriye’ye değer vermez, Cevriye de bu duyguyu daha önce hiç hissetmediği için yokluğunu bilmez. Bu sebeple toplumun onu sadece “Fosforlu” olarak nitelendirmesi onu rahatsız etmemektedir. Tersine, böyle nitelendirilmek, kavgalara hatta kan davalarına sebep olmak Cevriye’nin hoşuna bile gitmektedir. Bu, ilk kısımda yer alan “Cevriye”nin kendi yaşamı ve kimliği hakkındaki durum bilinçsizliğinin göstergesidir.

İnsan ilişkilerinde hem çevresini hem kendisini sorgulamak gibi bir bilinci oluşmadığından, çevresindeki olaylara karşı da hissiz bırakmaktadır. Sadece onunla bir gece baş başa kalabilmek için girilen kavgalardan Cevriye'nin haberi bile yoktur. Yani toplumun Cevriye'ye olan bu "sokak kadını" etiketine Cevriye'nin tepkisi, tepkisiz kalmaktır.

İlk kısımda, Cevriye'nin tek amacı hayatta kalmaktır ve bunun için çevresindeki her şeyi feda edebilir. Bunun nedeni, hayatı boyunca kimsenin onunla ilgilenmemiş olması, çocukluğundan beri kendi başının çaresine bakmak zorunda kalmasıdır. Yapmayı en iyi bildiği şey hayatta kalmaktır ve bunu en iyi şekilde yapmaya çalışmaktadır. Bu gayeyi gerçekleştirebilmek adına, hissizleşmiş ve hiçbir şeye karşı bir duygu beslememiştir. Bu sayede, gerektiğinde tereddüt etmeden ne istendiyse feda edebilmektedir. Hayat ona karşı acımasız olduğu için o da hayata karşı acımasız olması gerektiğini düşünür.

Cevriye'nin "Fosforlu" kimliğinden uzaklaşarak duygulara yakınlaşması yapıtın ikinci kısmında tanıştığı duygularla sağlanmıştır. Yapıtın bu kısmında Derviş, geriye dönüş ve iç monolog teknikleriyle Cevriye'nin duygularından önceki haliyle yeni hali arasındaki ilişkinin anlaşılmasını amaçlamaktadır. Cevriye, artık karşılıksız bir şey hissetmek ne demek öğrenmeye, kendine "arzu" dışında bir amaçla bakılmasına alışmaya başlamıştır.

Sevgi nedir öğrenen Cevriye, bu hiç karşılaşmadığı hislerine anlam verememesine rağmen yine ve yine yaşamak istemektedir. Cevriye'nin artık hayatta kalmak dışında bir amacı vardır; hissetmek. Bu amaç uğruna oldukça büyük fedakarlıklar yapmış ve sonunda da hayatını feda ederek aslında duyguya aç bir karakter olduğunu göstermiştir.

Bu kısımda Cevriye kendini ilk defa "Cevriye gibi hissetmiş, bir kadın olarak görülmek ne öğrenmiş ve kendini duygulara teslim etmiştir. Hayatı boyunca hiçbir şey hissetmediği için, bu hislerle nasıl baş edeceğini bilememiş ve bu Cevriye'nin hayatına mal olmuştur.

Suat Derviş'in "Fosforlu Cevriye" adlı yapıtı üzerine yapılan bu incelemede yapıtın iki odağı üzerinde durulmuş, odak figürün, ona olan bakış açıları sonucunda karakter değişimi bu

kısımlar üzerinden verilmiştir. İlk odakta, figüre olan “sokak kadını” bakış açısının onu duygularından uzaklaştırdığı ve ikinci odakta tanıştığı duyguların onu önemseyen bir birey olmaya sürüklemesi bu incelemenin temel konularıdır.

2. Birinci Kısım/ Cevriye'nin “O” yla tanışmadan önceki kişiliği

2.1.Toplumun Kadına Bakış Açısı

2.1.1.Toplumun Cevriye'ye Bakış Açısı

1930'larda kadınlar temel hak ve özgürlüklerini yeni yeni kullanmaya başlamaktadır. Ülkenin birçok yerinde değil kadın erkek eşitliğinden kolay kolay demokrasiden bile bahsedilmemektedir. Türkiye'nin göbeği olan İstanbul'un Galata semtinde de durum pek parlak değildir. Yüksek seviye ailelerden gelen, eğitilmiş, Fransızca bilen ülkenin “elit” kısmından olmayan kadınlar yaşamakta çok zorlanmaktadırlar. Onlar için hayatta kalmayı sürdürebilmek her şeyden önemlidir ve bunu gerçekleştirebilmek adına pek fazla seçenekleri yoktur. Ya ailelerinin bağlantılarıyla iyi gelimli bir eş bulacaklardır ya da o iyi gelimli adamların yanında bir şekilde bulunacaklardır. Suat Derviş, romanında da ilk seçeneği seçme fırsatı bulunmayan bir kadını odak almaktadır.

Cevriye, küçük yaşta sahip olduğu tek ebeveyni, babasını, kaybetmiştir. Bu sebeple kimsesiz olarak yetişmiş ve ona bakacak kimse olmadığından kendi kendine yetmenin çaresini sokaklarda bulmuştur. *“Sokak karanlık, rutubetli ve soğuktu. Kendini fevkalade zayıf ve kuvvetsiz hissediyordu.” (Derviş,13)* Kendi bildi bileli sokaklarda olan Cevriye, artık onla özdeşmiş, ruh halinin belirleyicisi bile bu sokaklar haline gelmiştir. Derviş, Cevriye figürünün geçmişinin anlaşılabilmesi için sık sık geriye dönüş tekniğine başvurmuştur. Bu teknikle, Cevriye'nin sokak kadını oluşundaki süreci aktarmaktadır. Bu süreç Cevriye'nin babasının “köprüaltı”nda ölüşüyle başlamıştır. Odak figür kimsesiz kalmıştır ve ilk güvensizlik sorununu bu terkedilmeyle yaşamıştır. Aynı zamanda, sokaklar halktan her çeşit insanı, polisi, eşkıyaları, hayat kadınlarını, barındırdığı için yapıtta toplumu temsil etmektedir. Toplum bu küçük ve

kimsesiz kız çocuğunu çeşitli vaatlerle kandırarak “kötü yola” düşürmüştür. Cevriye'nin bu vaatlere kanmasındaki asıl sebep ise insan doğası gereği bir yere, bir şeye ait olma isteğidir. Cevriye, dışlanmaktan ve yabancılaşmaktan korkmuş, bu nedenle sokak ona kendi çıkarları doğrultusunda ne gösterdiyse onu yapmıştır. Daha sonra da toplum ötekileştirdiği Cevriye'ye “sokak kadını” lakabını yapıştırmış ve Cevriye her seferinde bir kere daha kimseye güvenemeyeceğini, insanların asla karşılıksız bir şey yapmayacağını anlamıştır. Onu duygusuz olmaya sürükleyen temel etken de asla toplumun içinden biri olamayacağını ve ne zaman hissetmeye başlasa bu yüzden başarısız olacağını fark etmesidir.

Cevriye sokaklarda sürdürdüğü hayatı boyunca kimseden iyilik görmemiş, karşılıksız bir şey almayı vermemiş ve asla bir “insan” olarak görülmemiştir. “*Serseriler onu birbirlerine tavsiye ederler, onunla birlikte bulunmuş olmak aralarında en büyük övünme mevzusu olurdu.*” (Derviş,12) İnsanların Cevriye'yle vakit geçirmek istemesindeki tek nedenin birbirlerine nispet yapmak olması, kimsenin Cevriye'yi “Cevriye” olarak görmemesinden kaynaklanmaktadır. Sokak onu “Fosforlu” olarak benimsemiş, onu “birey” statüsüne uygun görmemişlerdir. Toplumun bu tepkisiyle orantılı Cevriye gitgide kendinden ve hislerinden uzaklaşmış “Fosforlu” olmak hoşuna gitmeye başlamıştır. Toplum her ne kadar “Fosforlu” kınasa da onunla kendi menfaatleri doğrultusunda zaman geçirmek isteyenler de çoktur. Sadece bu yoldan kendini önemli ve değerli hissedebilen Cevriye, toplumca kabul edilmek ve anlık da olsa ilgi görmek adına “Fosforlu” kimliğiyle özdeşirmiştir.

Yapıtta arka fonda toplumsal bozukluklar ve yozlaşma da aktarılır.

“*Muavin -Şimdi zabıt tutarım, dedi. Vazife halinde memura hakaret suçundan seni mahkemeye gönderir, kodese tiktiririm.*

Kalem senin elinde bay muavin, beğendiğini yazarsın. Ama bir de ben kalemi elime alırsam... rüşvet dalgalarını da ben yazarım.” (Derviş,32)

Elinde yetkisi olan kişilerin rüşvet alarak insanları tehdit etmeleri, topluma korku salmaları, bireyleri endişeye yönlentmektedir. Yapıtta, muavin gibi yetkin kişilerin, halkı kolayca ezebileceğini göstermek için diyalog tekniğinden yararlanılmıştır. Rütbe sahibi kişilerin, Cevriye gibi çaresiz kişilerle kolay ve tereddütsüz bir şekilde iletişim kurabilmesi diyalog tekniğiyle belirtilmiştir. Endişelenen birey ise her türlü davranışın suç sayılabileceği böyle bir yapı içerisinde “kodesten” uzak kalmak için otorite sahiplerinin istekleri doğrultusunda hareket etmektedirler. Bu da yetkililerin güçlerinin daha da artmasına ve mutlak güç haline gelmesine neden olmaktadır. Aynı zamanda bu kesim, kendi “sınıfının” altındaki bireyi bir “insan” olarak nitelendirmediği için, herkes bir değer görmek adına üstündeki güce yaranmaya çalışmakta, altındakini de ezmektedir. Bu doğrultuda, Cevriye karakollarca bilinmiş bir “sokak kadını” olduğu ve toplumun belki de en alt tabaka olarak nitelendirileceği kesimden olduğu için, yapıt boyunca ezilmiştir. Çoğunluktan farklı olarak Cevriye, üstündeki insanlara yaranmak yerine, onlara karşı durarak yozlaşmış topluma ve bozuk düzene “yabancı” bir figür olduğunu göstermiştir.

Yapıtta kadına bakış açısı kadının sadece bekleneni yapacak bir “köle” olmasına yöneliktir. Bu beklenen kalıbın dışına çıkıldığında kadın yargılanıp ötekileştirilmektedir. Derviş, kadının toplumdaki yerini kurguladığı hayat kadını gibi toplumun belirlediği kalıbın dışında bir hayat sürmekte olan Cevriye figürüyle göstermektedir.

2.1.2 Cevriye'nin Topluma Tepkisi

Toplumun hayat kadınlarına karşı duyduğu aşağılayıcı bakış açısı, onları bu sisteme daha da aykırı olmaya itmektedir. Toplumun belirlediği kesin kurallar çerçevesinde, çocuk doğurup onları büyütme dışında fazla bir role sahip olmayan kadınların çoğu buna başkaldırmamaktadır çünkü karınları toktur ve akşam uyuyacak bir eve, onları görmezse endişe duyacak bir aileye sahiptirler. Toplumun “aykırı” olarak adlandırdığı, sokak kadınlarının, hüküm giymişlerin veya farklı bir yaşam tarzı seçmiş olanların oluşturduğu kesim ise

kaybedecek pek fazla bir şeye sahip değildirler. Bu nedenle, sisteme karşı tepki göstermeleri, korkusuzca davranmaları daha olasıdır. Fırsatı buldukça sistemi, içindeki yerlerini eleştirmektedirler ve bunu yaparken karşı tarafın hoşuna gitmeyecek bir üslup kullanmaktan kaçınmamaktadırlar. Çünkü, bilmektedirler ki, karşı tarafın yapabileceği en kötü şey bile onları şu an ki durumlarından daha geriye çekemez.

“Bu arada muavin:

-Çok konuşuyorsun, seni ayrı bir yere tıkacağım, dedi.

-Ne alaka? Ben de bu vatanın evladyım. Umumhaneciler gibi, vergi falan vermiyoruz, ama biz de küçük esnafız. Beni tek başıma tıkaçmış! Ne alaka? Ne hakla, anlamam. İllallah bunların elinden çektiklerimiz. Müthiş bir küfür de savurdu.” (Derviş, 31)

Hayat kadınları, yakalanmakla başlayıp karakolda biten gecelerin oluşturduğu döngüye o kadar alışmışlardır ki normalde insanların korkudan titredikleri yerde onlar kendilerini aynada süzmektedirler. Bu döngüye o kadar alışmışlardır ki, artık hiçbir tepki göstermeden kendi keyiflerince hareket etmektedirler. Tepkisizlik ve alışılmışık onları kayıtsızlığa itmektedir. Cevriye sistemin dışından biri olarak, bu aynada saatlerce kendini süzüp bundan “olağanüstü bir zevk” duyması toplumun onu duyarsızlaştırdığına kanıt gösterilebilmektedir.

“Evet, karakolda ayna vardı.

Kimse meşgul olmadığı ve sabahları temizlemeye gelen ihtiyar kadın da tozunu almayı düşünmediği için, bu ayna kirlili ve bulanıktı.

Bu aynaya kimse bakmazdı.

Bir hadisenin heyecan ve asabiyeti içinde karakola girip çıkanların aklına bu aynaya bakmak gelmezdi.

Bu ayna sadece sürtüklerin kendilerini seyrettikleri aynaydı.” (Derviş,15)

Kendini ait olmadığı toplumdaki soyutlayışının sebebi, hayatındaki insanların ondan çok farklı olduğunu düşünmesidir. “Zaten annesini ve babasını tanımayan Cevriye’ye, onu

doğurmuş, onu beslemiş, ona gülücükler yaptırmış bir annesinin olması fikri bile yabancı gelmektedir.”¹ Cevriye figürünün iç çözümlerinden, bir aile sahibi olmanın ona çok yabancı bir olgu gibi geldiği anlaşılmaktadır. “Bir mantar gibi yerden bittiğini” veya “yağmur gibi gökten düştüğüne” kendini inandırmıştır. “Anne... Bu ona o kadar uzak gelen bir kavramdır ki insanların anneleri olmadan dünyaya gelebileceklerini bildiği halde, kendinin bir annesinin olması fikrini öylesine yadırgamaktadır. Bu çocukluğundan beri duyduğu “kimsesizlik olgusu”, Cevriye’ye “onu”, sevedemediği annesinin, hayali kalbinde ölmemiş olan babasının, dünyaya gelmemiş kardeşlerinin, hiçbir zaman “genç kız” olmadığı için karşısına çıkmamış bulunan nişanlısının, kendisine hiç de kısmet olmayacak kocasının yerine, hepsi için ve hepsi kadar² sevdirmiştir.

Bu da aile gibi herkesin sahip olduğu ama tamamen duygusal bir temele dayanan bir olgunun Cevriye’nin hayatında yerinin hiçbir zaman olmadığını göstermektedir. Odak figür, hiçbir zaman yalnızca duyguyu temel alan bir kuruma bağlı olmamıştır, bu da bağımsız kişiliğinin şekillenmesine neden olmuştur. *“Kuyruğu titrettin zannediyorduk. Ne zamandır görünmez oldun.” (Derviş,31)* Cevriye, aynı işi paylaştığı arkadaşlarıyla bile arasında belli bir mesafe koymaktadır. Bunun sebebi, bağlanma korkusudur. Geçmişte yaşadıkları, babasının onu yalnız bırakışı ve sokağa düşüşü, odak figürü fark ettirmeden güçlendirirken aynı zamanda ürkek bir karakter geliştirmesine sebep olmuştur. Bu ürkeklik Cevriye’nin herkese karşı koyduğu mesafelerden ve herkese sadece “Fosforlu” yanını göstererek kimseyle derin bir ilişkiye girmemesi üzerinden verilmektedir. Küçüklüğünden beri yaşadığı ama farkına varamadığı toplumun ona olan bakış açısından kaynaklanan travmalar Cevriye’nin psikolojini bu denli etkilemiş, onun kişilerle derin ilişkiler içine girmesini engellemiştir. Kimseyle duygu paylaşımı yaşayamamış, çevresindeki insanlar da birbirleriyle sadece çıkar dolayısıyla ilişki

¹ Uluğtekin, Melahat Gül. İzlek ve Biçem İlişkisi Açısından Suat Derviş Romanlarının Türk Edebiyatındaki Yeri, Türk Edebiyatı Bölümü Bilkent Üniversitesi, Ankara Eylül 2010.

² Boğaziçi Üniversitesi Kadın Araştırmaları Kulübü, BÜ’de Kadın Gündemi Sayı 24 Bahar 2013, Fosforlu Cevriye: Bir Özgürlük ve Seveda Simgesi

yaşayan insanlar olduğu için duygu nedir görmemiştir. Bu sebeple, Cevriye de sadece kendi çıkarları için çalışmış, başka bir davranış biçimine maruz kalmadığı için de doğru olanın bu olduğunu düşünüp aksi bir tavırla karşılanıncaya kadar böyle devam etmiştir.

Toplumun Cevriye'ye olan yargılayıcı tutumu onu çevresindeki olaylara karşı da duyarsızlaştırmıştır. Cevriye sadece kendini etkileyen olgulara karşı bir davranış geliştirir çünkü kimsenin onu umursamadığının farkındadır ve bu sebeple o da kimseyi umursamaz.

“Cevriye'nin oyununu görüp de onun için deli divane olmamak mümkün müydü?

Kaç kişi şimdiye kadar bu fosforlu kaldırım yıldızı için birbirine girmiştir?

Cevriye bugüne kadar kaç gencin canına kıymasına sebep olmuştu?

Onu bir tek Allah bilirdi.

Fosforlu bunlardan hiçbir şey bilmezdi.” (Derviş,12)

Cevriye'nin “Fosforlu” karakterinin büyük bir parçası da bu umursamazlıktır. Yapıt boyunca ne zaman meyhaneye gitse veya işi gereği bir yerde bulunması gerekse Cevriye “Fosforlu” umursamazlığıyla kurgulanmaktadır. Bu sebeple kendi sebep olduğu hiçbir zararı umursamamakta ve sadece mutlu olmaya odaklanmaktadır. Çünkü sadece bu yolla yüzüne koca bir gülümseme takınarak Fosforlu olabilmektedir. Yani toplumun onun karakterine ve kişiliğine olan umursamaz tavrı Cevriye'yi de aynı şekilde davranmaya sürüklemiştir.

Toplumsal yapının dengesizliğinin farkında olan Cevriye, bu adaletsizliğe tepkisiz kalmayı tercih etmektedir çünkü tepki verildiği takdirde hiçbir sonuç elde edemeyeceğini düşünmektedir. Bu düşünce tarzını, kendi verdiği zararları umursamamasından anlaşılabilir. Cevriye kendi de farkında olmadan kendini bu zararlardan soyutlar ve diğer insanların onu düşünmemesi çerçevesinde o da kendi verdiği zararlardan sadece nasıl yarar sağlayacağını düşünmektedir.

İnsanların sokak kadınlarına olan tedirgin ve mesafeli tavrı, Cevriye'nin de hayatı boyunca yalnız kalmasına sebep olmuştur. Bu mesafeli tavrın sonucu olarak, Cevriye hayatının çoğunu yalnız geçirmiştir ve güvенеbileceği bir figür hiçbir zaman yanında olmamıştır.

“Allah’ı çok mu seversin Cevriye?

Cevriye'nin sesi birdenbire derin bir mana almıştı:

Ondan başka sevecek kimsem yok ki abi.

Onu niçin seviyorsun?

İnandığım için.

Ona çok mu inaniyorsun?

İnanyorum elbette. Ona inanmayıp da kime inanayım?” (Derviş,153)

Cevriye'nin çevresinde tamamen güvenip kendini teslim edeceği biri bulunmamaktadır. Bu, odak figürü aynı eski zamanlarda insanların nedenlerini bilmedikleri her şeyi Tanrı'ya bağlamaları gibi, onu da bu boşluğu Tanrı'ya olan inancıyla doldurmaya itmiştir. Karşılıksız onu sevebilecek tek varlık, Cevriye'nin de bütün kalbiyle inandığı tek şeydir. Tanrıya duyduğu bu bağlılık ve inanç, Cevriye'nin kişiliğinin korkusuzca ve asi olarak şekillenmesine sebep olmuştur. Hesap vermesi gereken tek kişinin Allah olduğunu düşünmektedir ve bu bağlamda hiçbir şey yapmaktan korkmamaktadır.

Yapıtın geçtiği dönemin İstanbul'unda kadının bütününe olan bakış açısı zaten kötüdür ve ondan beklenen yükümlülükleri yerine getirmeyen, dönemin sosyolojik yapısı çerçevesinde bir yer edinmeyen kadınlar daha da kötü muamele görmektedir. Cevriye de bu kadınlara örnektir ve toplumun onu tepkisizleştirip duyarsız bir birey olarak gelişmesi bu bakış açısının sonucudur.

3. İkinci kısım/ Cevriye'nin “O”yla tanıştıktan sonraki kişiliği

3.1 Özel Hissetmek

İnsanlar hayatları boyunca ait oldukları yeri bulmaya çalışırlar, bu doğrultuda hayatlarını değiştirecek insanlar ve olaylarla karşılaşmaya çalışırlar. Bireyin kendini bulunduğu yere ait hissetmesi, sadece kendinin o ortamda değerinin olduğunun fark etmesiyle sağlanabilmektedir. Kişi kendine bulduğu hayat amacının çevresi tarafından da takdir edilmesini beklemektedir. Gerçeklik ile benliği arasında kurmuş olduğu bu bağlantının içinde bulunduğu toplum tarafından kabul görmesi, kişiyi bulunduğu yere ait hissettirmektedir. Bu çerçevede, birey yokluğunun gerçekten de kalanlar için bir sorun oluşturabileceğini anladığını kendini değerli ve özel hissetmektedir.

Derviş, “Fosforlu Cevriye” yapıtının ilk kısmında, odak figürü dış dünyadan kendini soyutlamış, sadece yaşamını sürdürmeye odaklanmış bir figür olarak kurgulanırken, bu kişilik hayatına giren “o” kişisiyle sekteye uğramış ve çok yönlü bir biçimde değişmiştir. Bu değişim Cevriye'nin hayatında açtığı yeni bir sayfadır, “Fosforlu” kimliğinden uzaklaşıp sadece “Cevriye” olmayı istemesiyle şekillenmiştir. Bu yeni kimlik isteği kendini özel ve ait hissettiği kişi doğrultusunda oluşmuştur.

“O” kişisi, Cevriye’yi bir kadın olarak değil, insan olarak görmüş, Cevriye’yi yaptığı iş için değil, bir insan olduğu için değer vermiştir. Bu karşılıksız verilen değer, odak figüre özel olması için sadece birey olmasının yeterli olduğunu göstermiştir. Cevriye, bu yeni farkındalık karşısında afallamış ve şaşkınlığını hareketleriyle belli etmiştir.

“Onun kadınlığına karşı gösterdiği bu kayıtsızlığın onuruna dokunduğu muhakkaktı. Fakat onun bu hareketinin aynı zamanda gururunu okşayan bir tarafı da vardı.” (Derviş,69)

Daha önce kadınlığı üzerine hiç karşılaşmamış olduğu böylesine “kayıtsız” bir tutum odak figürü tutarsız düşüncelere sürüklemektedir. Bu tutarsızlık yapıtta iç monologlarla verilmiş,

Cevriye'nin iç çatışmaları da bu doğrultuda aktarılmıştır. Kendine karşı bu derece kayıtsız kalan bu kişiye neden bu kadar saplantılı hale geldiğini sorgularken, öte yandan sürekli onun yanında olmak istemektedir. İlk defa karşısındaki adamın düşüncelerini tahmin edememesi, davranışlarının anlamlandırılmaması Cevriye'yi de tutarsız davranmaya, “Fosforlu” ve “Cevriye” kişiliği arasında gelgitlere itmiştir. Cevriye'nin içindeki bu çatışmada ise özel hissetmesinin getirdiği adlandıramadığı hisler dolayısıyla Cevriye kişiliğinin ağır bastığı, “o” kişisini Cevriye yönünü anlatmasıyla kanıtlanabilmektedir.

“Bu şeylerin kendine ait olduğunu, kendini Cevriye yapan binlerce parça olduğunu, kendi varlığının çatışını kuran malzemenin bu olduğunu hisseder gibi oluyordu.” (Derviş,144)

Cevriye artık “Fosforlu” kimliğinden tamamen kurtulmak için Fosforlu yönünü “o” kişisine anlatarak kendine ait her şeyi ortaya koymuştur. Bu, bir yönden Cevriye'nin arınmasına yolulabilmektedir çünkü “o” kişisiyle tanıştığı ilk zamanlarda odak figür hep “Fosforlu” yanını saklamaya çalışmıştır. Bu kişiye yönelik alışkanlık oluşturmasıyla kendini tamamen açmak istemiş, bütün yönüyle o kişisine kendini anlatmaya çalışmıştır. Kendiyle ilgili özel detayları ilk defa bir kişiyle paylaşmıştır. Bu, yalnızca oda figürün kendini “o” kişinin yanında özel hissetmesi kendini yargılamayacağını düşünmesi çünkü ilk defa bir yere uyum sağlayarak ait hissettiğini göstermektedir. Cevriye'nin bu hissi ilk defa hissetmesinin bir diğer sebebi de “o” kişinin Cevriye'ye mesafeli yaklaşan ilk erkek olmasıdır.

“O, Cevriye'ye saygı gösteren ilk erkekti. O, Cevriye'yi sayıyordu. Şimdiye kadar kimse ona siz dememişti. O, Cevriye 'ye siz diyordu.” (Derviş, 106)

Bu saygı Cevriye'nin daha önce hiç karşılaşmadığı bir davranıştır. Bu durumla karşılaşan odak figür kendini böylesine nezaketli bir davranış için yeterli görmemektedir. Bu sebeple de onun yanında olduğunda “Fosforlu hüviyetini” tamamen unutmaktadır. Kendini “o” kişisi için yeterli görmemenin yanında “o” kişisi, diğer tanıştığı erkeklerden çok farklı olduğu hatta belki de bir “aydın” olduğu için ona “o” diye hitap etmiş, yapıt boyunca içten içe bu kişinin ismini

öğrenmek istese de sormaya hiçbir zaman cesaret edememiştir. Cevriye'nin onu bu kadar üst bir seviyede görmesi, ona hiçbir isim yakıştıramaması ve kendini onun için yeterli görmemesi çerçevesinde Cevriye'de yeni duygular geliştirmeye başlamıştır. Bunun yanında, yapıtta “o” kelimesinin tekrarlanması “o”nun Cevriye için önemini vurgulamak amacıyla aktarılmıştır. Yapıtın başında “ağlamayı bile bilmeyen” bu figür, “o” kişisiyle tanıştıktan ve ona alıştıktan sonra utanmak ne öğrenmiş ve bu doğrultuda karakteri büyük bir değişime adım atmıştır. “*Bu utanıştı, utanabilmek. Bu ne müthiş bir duyguydu!*” (Derviş, 107) Ancak “*iffetli ve istemli bir kadının varlığında olabilecek*” böylesine güçlü bir duygunun uyanışıyla Cevriye kendini artık değerli bir birey olarak hissetmeye başlamıştır ve odak figürü “o” kişisine bağlayan en büyük olgu aşk değil, ona yeni duygular hissettirebilmesidir.

“Cevriye’yi bu adama bağlayan şey, onun içinde şimdiye kadar mevcudiyetini hissetmediği birtakım duyguları birdenbire uyandırmış olmasıydı.” (Derviş,108)

Bu bağlamda Cevriye, böyle duyguları yeniden ve sürekli olarak hissetmek istemiş, hayat amacı bu hale gelmiştir. Odak figür, sadece “o” kişinin yanında kendini böyle hissedebildiği için onun yanında kalmak için nasıl bir karaktere sahip olması gerekiyorsa o çerçeveye içerisine girmiş, kendini “onun” isteyeceği bir kadın figürü olmaya zorlamıştır. Karakteri de bu çerçevede daha oturaklı ve evine bağlı bir kadın olmak üzere şekillenmeye başlamıştır. Cevriye hayatının fırsatını yakalamış olabilecekken bile tek düşündüğü şey Necatibey Sokağı’ndaki eski evdir. Bu ev “o” kişiye aittir ve odak figürün kendini ait hissettiği yerdir. Bu yeri kaybetmemek isteği, sahiplenişi hatta belki de kendi evi olarak görmeye başlaması, odak figürün kişiliğinin, her sabah başka yerde uyanan bir kadından, evini sahiplenen bir kadına dönüşünü göstermektedir.

“Şimdiye kadar o hayatında böyle bir fırsatla karşılaşmamıştı. Böyle bir şey kabil olamazdı. Hem bütün bunlar hakikat bile olsa, o zaman bir daha Necatibey Sokağı’ndaki evde tek gece geçiremeyecekti.” (Derviş,120)

Bu çerçevede Cevriye, hayatında ilk defa insan olduğu için değer görmesiyle, daha önce yaşamadığı duyguları yaşamaya başlamıştır ve bu duyguları kaybetmemek istemektedir çünkü bu duygular ona kendini özel hissettirmektedir. Bu amaç doğrultusunda, farkında olmadan “o” kişinin isteyeceği kadın olma yolunda kendi kişiliğini değiştirmektedir.

3.2 Teslim Olma

Birey, kendini bir duruma ait hissettiği an, kendini bırakır. Bu teslimiyetin etkisini düşünmeden, hesaplamadan bir toz pembe bir düşe kapılırlar. Ne yaptıklarının farkında olmamaya başlar, sadece ait olduklarını hissettikleri olguya hizmet vermeye eğilirler. Sadece bu doğrultuda uğraş vermeye başladıkları için kendi istekleri ve değerleri önemsizleşir. Ait hissettiği kişinin mutluluğu her şeyden önce gelmeye başlar. Bu çerçevede birey hayat amacını o kişiye odaklar, bu durum da teslimiyete ve benliği kaybedişe sürükler.

Yapıtta Cevriye karakteriyle bu kendine olan yabancılaşma kurgulanmıştır.

“Kırık ayna parçalarında yüzlerini, vitrinlerde vücutlarını yarım yamalak gören bu kızlar için karakolun bu aynası bütün kederlerini unutturun bütün hiddetlerini yatıştıran bir şeydi.”
(*Derviş,40*)

Cevriye yapıtın başında özgürlüğüne düşkün kötü olaylara kolay kolay takılmayan bir karakterdir. Düşündüğü tek kendi istekleri kendi amaçlarıdır. Bu doğrultuda Cevriye'nin bağımsız ve kimseden bir şey beklemeyen bir figür olduğu anlaşılmaktadır. Hayatı boyunca kötülüğe ve çıkarıcılığa maruz kalmış, bu onun kendi duvarlarını oluşturmasında etkili olmuştur. Kendine keskin çizgiler belirlemiştir. Cevriye için sadece siyah ve beyaz vardır, bir şey ya onun lehinedir ya da aleyhine. Bu da onun kararlarını belirlemektedir. “O” kişiyle tanışıp, hayatına girmesiyle Cevriye'nin odağı sapmaya uğramış, bu doğrultuda Cevriye kendinden ödün vermeye başlamış, kişiliği bu yönde değişmeye başlamıştır. Kendini tamamen “o” kişisiyle özdeşirmeye, onun isteklerini kendi istekleri haline getirmeye yönelmiştir. Cevriye artık onun yanında olmayı bir “ihtiyaç” olarak nitelendirmektedir.

“Cevriye için oraya gitmek, sadece lüzumlu değildi. Bu, şimdi onun için en mübrem bir ihtiyaç halini almıştı.” (Derviş,75)

Bu kişiyle tanışmadan önce tek ihtiyacı yaşamak olan Cevriye, artık başka şeylere gereksinim duymaktadır. Sadece hayatını sürdürebilmek onun için yeterli değildir, bu da odak figürün kişiliğini bambaşka bir yöne yönlendirmiştir; Cevriye bağımsızlığını yitirmeye sürüklenmiştir.

Bunun yanında, Cevriye'nin tek hayat gayesi olan, yaşamak, yapıtın son kısmında, teslimiyetle beraber yok olmuştur.

“Bir hareket yapması elindekini yok etmesi lazımdı. Bir balık gibi yüzmesini bilirdi, denize düşmekten korkmadı.” (Derviş,267)

Cevriye, yapıtın ilk kısmında hayatını asla riske atmayacak kişiliği ile göze çarpmaktayken, ikinci kısımda, teslimiyeti ile birlikte, artık ölümden ve “o” kişi uğruna feda edeceklerinden korkmamaktadır. Bu, odak figürün kişiliğinin tam zıt yönde değişime sürüklendiğini göstermektedir. Hayatını devam ettirmekten çok teslim olduğu, “o” kişinin yaşamını sürdürmesini amaçlamaktadır. Özverili davranışlar geliştirmeye başlamış, hayatında ilk defa fedakarlıklarla tanışmıştır. Bunun sebebi, “o” kişinin, Cevriye'ye karşı yaptığı karşılıksız davranışlardır ve odak figür kendi de farkında olmadan bu davranışları geri ödemek istemiştir. Bu yüzden kendini ona bırakmış, başka birinin onun kaderini belirlemesine izin vermiş yani teslim olmuştur. Bu karşı koyamama, Cevriye'yi hayattaki bağından soyutlamış ve bu çerçevede yeni bir karakter yapılanması gerçekleşmiştir. Cevriye artık birine bağlıdır, sorumluluk hissediyordur ve ilk defa birinin hakimiyeti altına girmiştir. Kendi görüşlerinin tamamen doğru olmayabileceğini farkına varmaya başlamış bu da odak figürü başka bireylerle de ilişki kurmayı düşünmeye itmiştir.

Cevriye, hayatında daha önce hiç hissetmediği işe yarama ve bir amaca hizmet etme hisleriyle kendini birine ait hissetmiştir. Bu hislere öylesine bağlanmıştır ki, yok olmamaları için kendini bu hislere ve dolayısıyla bu hisleri ona hissettiren “o” kişisine teslim olmuştur. “O”

kişisinin etkisi altına girmiş, gözü dönmüş, kendi benliğinden ve dolayısıyla kişiliğinden uzaklaşıp başka biri haline gelmiştir.

4. SONUÇ

Suat Derviş, “Fosforlu Cevriye” adlı romanında, odak figürün karakter yapılanmasını iki odakta sunmuştur. Odak figürün çevresinin ona olan yaklaşımına göre yeni şekiller alan benliği, “o” kişisiyle tanışmadan önce ve sonra olmak üzere iki kısımda verilmiştir.

“O” kişisi hayatına girmeden önce, Cevriye’nin etkileşime geçtiği sokaktaki ahablar ve müşterileridir. Bir “köprü altı” çocuğu olması onu hayata daha çocukken hazırlamış, amacı bu doğrultuda belirlenmiştir. Bu çerçevede, odak figürün hiçbir beklentisi yoktur ve bu hedefsizlik onu umursamazlığa ve kayıtsızlığa itmiştir. Bu, odak figürün tek gördüğü davranış biçiminin de kısıtlı bir cahil kesimden geldiğini göstermektedir. Bu doğrultuda, bu kesitte Cevriye, karşılıksız emek vermeyen, bencil, umursamaz bir figür olarak kurgulanmıştır. Bunun sebebinin toplumun ona “Fosforlu” olarak yaklaşması ve duyguları yokmuş gibi davranmasıdır. Toplumun ona olan bu bakış açısı, Cevriye’yi kendine duvarlar örmeye ve keskin sınırlar çizmeye sürüklemiştir. Bu yüzeysel davranış biçimiyle küçüklüğünden itibaren tanışan Cevriye, karakterini bu doğrultuda şekillendirmek durumunda kalmıştır.

“O” kişisiyle tanıştıktan sonra hayattan beklentileri ve bu doğrultuda yaptıkları tamamen değişen Cevriye, karşısına çıkan bu adamla yeni duygularla tanıştırılmıştır. Bu yeni duygular Cevriye’yi “Fosforlu” kimliğinden yani eski benliğinde uzaklaştırmış, kendini özel hissetmesini sağlamışlardır. Kendini ilk defa işlevsel hissetmesiyle Cevriye, artık hep bir amaca hizmet vermek istemiş, bu doğrultuda karşısındaki insana değer veren, başkalarının ne düşündüğünü umursayan, zamanını değerli uğraşlarla harcamak isteyen bir bireye dönüşmüştür. Cevriye’nin bu yeniden yapılanan kişiliğinin temelini duyduğu aidiyet duygusu oluşturmaktadır ve bu duyguya teslim olmasıyla beraber karakteri tamamen değişmiştir.

İki odağın amacı, bireylerin, kendilerine olan tutumun değişmesiyle, kendilerini farkında olmadan köklü bir farklılandırmaya sokacakları göstermektir. Cevriye figürü, bir kadının olabileceği en uç iki noktada ele alınmış, böylece son derece bağımsız ve umursamaz bir kadının, farklı bir tutumla karşı karşıya kalması halinde saplantılı ve takıntılı bir birey halini alabileceği belirtilmiştir. Bu iki uç nokta da iki kesit üzerinden aktarılmıştır. Özetle ilk kesit Cevriye'nin değersiz görülmesiyle geliştirdiği kişiliğin, ikinci kesit ise yeni hisler hissetmesiyle doğan, o hisleri başkalarına da hissettirme isteğiyle karakterini fedakârlık kavramı doğrultusunda yön vermesinin üzerinde durulmuştur.

Sonuç olarak, Suat Derviş tarafından Türk Edebiyatına katılmış “Fosforlu Cevriye” yapıtı, bireylerin kişiliğinin, ona olan davranış tutumları silsilesinin bir sonucu olduğunu göstermektedir. Kadını değersiz ve önemsiz görmek, kişinin de kendini bu yönde şekillendirerek, kayıtsız bir bireye dönüşümünün üzerinde durulurken, öte yandan, kadının “kadın” gibi hissetmesiyle, değerinin farkına varmasıyla, kendini özel ve işlevsel hissettiği, bunun da bireyin kişiliğini o yönde değişime uğrattığı belirtilmiştir.

5. KAYNAKÇA

- 1- Boğaziçi Üniversitesi Kadın Araştırmaları Kulübü, *BÜ'de Kadın Gündemi Sayı 24 Bahar 2013, Fosforlu Cevriye: Bir Özgürlük ve Sevda Simgesi*
- 2- Derviş, Suat. *Fosforlu Cevriye*. 4. Baskı; İstanbul, İthaki Yayınları, Eylül 2013.
- 3- Uluğtekin, Melahat Gül. *İzlek ve Biçem İlişkisi Açısından Suat Derviş Romanlarının Türk Edebiyatındaki Yeri*, Türk Edebiyatı Bölümü Bilkent Üniversitesi, Ankara Eylül 2010.